

Avdúking í sjónvarpinum í kvöld um bankamálið o.a.:

- Tá ið á stóð blivu føroyingar lumpaðir

– At ein væl umhugsað avgerð verður tikin um at smyrja eina skuld 2,7 milliardir uppá 43.000 fólk, er so óhoyrt, at tað hevur ikki sín líka í nymótans, vesturlendskari søgu, sigur Høgni Hoydal, h.m. í kvöld, og í tveimum sendingum afturat, fara hann, og Ronnie Thomassen, at avdúka, hvat veruliga hendi tá ið landskassin bjargaði bankunum. Tað kemur nóg nýtt fram um, hvussu óhugnaliga danir hava borið seg at ímóti føroyingum (Mynd: J. Kr. Vang)

Tað var ikki Den Danske Bank, sum tók stig til at sleppa burturúr Føroya Banka. Tað var ein politisk ætlan. Avleiðingin var, at føroyski skattgjaldarin mátti spýta 1,3 milliard í bankan.

ÁKI BERTHOLDSEN

– Tað, sum er hent ímillum Danmark og Føroyar seinastu árin, visir okkum so klárt sum nakad, at tá ið áhugamálini í ríkinum, koma at ganga ímóti hvørjum øðrum, er ríkisfelagsskapurin bara eitt eiti. Tá verða avgerðirnar ikki tiknar útrá søguligum fortreytum, men eina og aleina útrá fíggarligum fyrirminum fyri danir.

Í kvöld fer Sjónvarp Føroya undir eina ógvuliga avdúkandi sendirð um víðurskiptini ímillum Danmark og Føroyar hesi seinastu árin og um donsku kreppuloysnirnar, sum vórðu settar í verk her á landi.

Hetta er eitt tað mest dramatiska tíðarskeiðið í Føroya søgu og í søguni hjá ríkisfelagsskapinum.

Men hetta er eisini størsta, og mest gjøgnumarbeidda tiltakið hjá einum føroyskum fjølmiðli.

Í sløk trý ár hevur sjónvarpið útvegað sær skjól úr ymsum ráðharrastovum í Danmark um tað, sum er hent ímillum Danmark og Føroyar hesi seinastu árin. Ikki minst er nóg tilfar savnað saman um tað tiltikna bankamálið.

Tilsamans eru savnað upp í 18 ringbind av skjølum, sum síðani eru lisin og granskað.

Burturúr teimum eru blivnar triggjar sendingar um víðurskiptini ímillum Danmark og Føroyar seinastu árin.

Tann fyrsta verður send í kvöld, tann næsta komandi týskvöld, og tann triðja er ikki sett á skrána enn.

Tann fyrsta sendingin eru um tíðina frá 1990-1992.

Önnur sendingin er frá 1992 til partabrevabýtið í mars 1993.

Óg triðja sendingin er um tíðina til 1994 tá ið roynt verður at leggja lok á málið.

– Eftir ætlan skuldi bara verða tvær sendingar. Men tað visti seg, at tann seinna bleiv so drúgv, og harafturat kom ymiskt nýtt undan kavi, at vit máttu gera eina afturat.

Ein av teimum, sum hava gjørt sendingina, Høgni Hoydal, sigur, at í sendingunum kemur nóg fram, sum ikki hevur verið frammi áður.

– Men alt, sum verður ført fram í sendingunum, kann skjálprógvast, leggur hann afturat.

Hann sigur, at hann kann ikki avdúka so nógv frammánundan.

– Men t.d. avdúka vit í sendingunum, at tað var ikki Den Danske Bank, sum fann uppá, og tók stig til, at sleppa av við føroyska dóttirbankan, Føroya Banka.

– Tað var formaðurin í Fíggjargrunninum, Richard Mikkelsen sum bað Den Danske Bank sleppa sær av við Føroya Banka.

Avleiðingin var ein rokning til føroyska skattgjaldaran uppá 1,2 milliard...

Høgni Hoydal sigur eisini, at teir eru komnir eftir, at tað er ikki rætt, sum vit altíð hava heft okkum við, at tað er svarti oktober, og heystið 1992, sum er tað mest dramatiska tíðarskeiðið í hesum talvinum ímillum báðar partarnar í ríkisfelagsskapinum.

– Í veruleikanum var heystið 1993 nóg meiri avgerandi, tí tá var rætt og slætt fjálfúr á dønnum at fjala útyvir ymiskt grovt, sum var hent frammundan. Tað var á heystið 1993, at støðan var mest spent.

Gekk væl - í fyrstuni
Høgni Hoydal sigur, at tað er ymiskt, hvussu tað hevur gingið at fáa tilfarið til vega. Hann sigur, at tað er sera umfatandi arbeiði at fáa fatur á skjølunum.

– Vit kendur jú ikki málið frammanundan, so vit máttu biðja um ivaleyst.

– So vit biðu allar ráðharrastovurnar um ein lista yvir øll skjól víðvíkjandi Føroyum heilt aftur til sjeytiárin.

– Tað dámdj teimum illa, tí tað legði nógv arbeiði á teir. Og av røttum skalt tú vera nágreiniligari enn so, tá ið tú biður um skjól.

– Men listan fingi vit.

– Síðani settu vit kross við tey skjølini, vit vildu hava.

– Í fyrstuni gekk tað heilt væl at fáa skjølini. Ikki minst frá forsætismálaráðnum, sum var nokk so opið og vælviljað í fyrstuni.

– Tað gekk eisini hampiliga væl í ídnaðarmálaráðnum fyrstu tíðina.

Men í fíggjarmálaráðnum merktu vit orðiliga mótstöðu.

– Eg haldi, at orsøkin til, at tær ymsu ráðharrastovurnar fóru at halda aftur, hevði samband við, at avdúkingarnar byrjaðu at koma í Jyllandspostinum og í sjónvarpinum.

Høgni Hoydal sigur, at tað er avgjört hársara fatan, at tær ymsu ráðharrastovurnar fóru at nokta teimum skjól í eini roynd at forða fyrri, at upplýsingar komu fram.

– Vit hava verið noyddir at klaga og tann vegin hava vit fingið nógur skjól afturat.

Hann heldur, at serliga

avdúkandi er víðferðin teir hava fingið í danska orkumálaráðnum.

– Í fyrstuni var einki í vegin fyrri at fáa skjølini. Ein fulltrúi, vit tosaðu við, spurdu, hvussu, vit vildu hava tey. Um vit vildu hava tey í pakkaposti, ella, um vit vildu hava tey um ríkisumbodið.

– Men vælildin vardi ikki leingi. Tí tveir dagar seinni ringdi ein skrivstovustjóri og boðaðu frá, at vit fingi ongi skjól.

Høgni Hoydal heldur, at hetta er stórt spell.

– Skjølini, sum orkumálaráðið hevur um Føroyar, eru rættiliga áhugaverd, tí nógv av teimum eru um undirgrundina.

Men allar súðir eru ikki syftar enn, tí sjónvarpið hevur klagað orkumálaráðið fyrri fólkatingsins umboðsmanni, men málið er ikki avgjört enn.

Hann sigur, at grundgevingarnar fyrri at nokta teimum skjølini, eru rættiliga ullintar og orkumálaráðið broytir eisini frageiðing í heilum.

– Víðhvørt kunnu góðar orsøkir vera til at nokta fyrri at útlýggja ymisk skjól. Óg høvdu vit fingið at vita frá orkumálaráðnum, at talan var um stats-loyndarmál, sum ikki kundu almannakunngerast, tí tað kundi komið oljuføløgum tvørt fyrri, hevði verið ringt at mótmælt tí.

– Men ístaðin brúkar orkumálaráðið hópisleysar grundgevingar, sum t.d. at lógin um alment innlit í Føroyum kom ikki í gildi fyrr enn í 1994.....

Hetta hevur sjálvandi onki við málið at gera, tí teir útsótu málið heilt til 1992.

Føroyskir politikarar drignir uppá tráð

Sjónvarpið hevur gjørt nokk so nógv burturúr bankabjarginini í tíðindasendingunum.

Høgni Hoydal sigur, at hesar sendingarnar eru ein roynd at seta tað, sum veruliga er farið fram, saman í eina heild.

– Hetta er ein roynd at geva fólk útrá fortreytir fyrri at skilja og tulka bankakanningini og at fáa samanhang í allar teir spjaddu upplýsingarnar, sum eru komnir fram.

– Vit hava ikki gjørt eitt líka umfatandi arbeiði, sum bankakanningarvevndin.

Men í sendingunum leggja vit fram, hvørja niðurstøðu vit halda, hon eigur at koma til.

Tað hevur verið nógv sagt og gita um, hvat føroyskir politikarar og føroysk embætisfólk vitstu, ella ikki vitstu?

Ja, eg skal ikki avdúkað, hvat tey vitstu og ikki vitstu.

Men tað er eisini neyðugt at spyrja, hvørjar møguleikar okkara politikarar og embætisfólk høvdu at seta tað, tey vitstu, í eina heildarmynd og sostatt skilja teir ymsu upplýsingarnar.

Høgni Hoydal sigur, at eisini hesin spurningurin verður víðgjörður í sendingunum: Hvát vitstu føroy-

ingar, nær fingi teir tað at vita, og hvørjar møguleikar høvdu teir at velja í.

Hava føroyskur politikarar grund til at føla seg drignar uppá tráð, ella at føla seg vónbrotnar av ríkisfelagsskapinum?

– Ja, eg haldi, at niðurstøðan má vera, at tað hava teir.

Tit hava óivað ofta hoyrt, at tað nyttar einki at leggja og grópa í tí, sum farið er.

Nú skulu føroyingar lata fortíðina leggja og líta framyvir.

– Ja, men, mínar grundgevingar fyrri at gera hesar sendingarnar eru akkurát tær somu. Skulu vit kunna líta framyvir, er tað heilt neyðugt at fáa eina mynd av tí, sum er farið fram. Tí fáa vit ikki eina rætta mynd av tí, sum er hent, fer bankabjargingin, og alt, sum annars hendi hesi árin, at leggja a sum ein stórv knútur í maganum á føroyskum politikki í nógv ár framyvir, ein knútur, vit altíð fara at vend-a aftur til, og sum vit ikki fáa rivið okkum leysan frá, akkurát sum fólkatkvøðan í 1946.

Hava bara hugsað um pengar

Høgni Hoydal sigur, at henda sendingin visir púra greitt, at tá ið áhugamál hjá tveimum partum í ríkinum ganga ímóti hvørjum øðrum, verður einans hugsað um donsk, peningalig áhugamál.

– Avgerðir verða ikki tiknar útrá søguligum fortreytum, men útrá donskum, peningaligum fortreytum.

– Og eg vóni, at spurningurin verður tikin upp. Eg skilji ikki, hví danskir politikarar og danskir embætismenn, ikki leggja kortini á borið og viðganga, at teir hava røkt síni egnu áhugamál, í øllum hesum málinum, og greiða frá, hví tað neyðurliga má vera so, at avgerðirnar verða tiknar útrá reimum, fíggarligum áhugamálum tað tað kemur til skarpskeringar.

– At danir taka eina væl umhugsaða avgerð, um at seta 43.000 fólk í eina skuld uppá 2,7 milliardir, umfram rentur, er so óhoyrt, at tað hevur ikki so líka í nymótans, vesturlendskari søgu.

– Tað hevur kostað túsundtals føroyingum arbeiði, hús og heim, og tað noyddi túsundtals føroyingar av landinum.

Hinvegin heldur Høgni Hoydal ikki, at hetta fer at skada ríkisfelagsskapin.

– Men tað má hava áhuga hjá øllum, eisini teimum, sum vilja varðveita ríkisfelagsskapin, at alt kemur fram. Tað, sum hevur skaðað ríkisfelagsskapin mest, eru donsku royndirnar at leggja lok á málið.

Men ístaðin fyrri at tað eydnaðist at tuga tað burtur, endaði tað við, at teir skaptu ein dramatikk, sum ikki hevur sæð sín líka í ríkisfelagsskapinum, sigur Høgni Hoydal.